

7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію біобезпеки та біологічного захисту» : Указ Президента України від 17.12.2021 № 668/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. № 100. Т. 1. Ст. 6588.

8. Текст проєкту нового Кримінального кодексу України (станом на 21 липня 2025 року). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2025/07/22/kontrolnyj-proyekt-kk-21-07-2025.pdf>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-557-3-46>

ПРОЦЕДУРА ВИЗНАННЯ ДОКУМЕНТІВ ПРО ОСВІТУ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Шаталова Л. М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного та приватного права,
Київський університет права Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Збройна агресія російської федерації спричинила активні міграційні процеси. Нормою сучасного світу став досвід навчання в закордонних закладах освіти чи роботи в іноземних компаніях. Тому особливої актуальності набувають питання захисту прав людини, у тому числі, й на освіту. Для реалізації цього права особам необхідно скористатися послугою визнання своєї кваліфікації в країні перебування. Відповідно є необхідним сприяння за допомогою визнання кваліфікацій забезпеченню всеосяжного та рівноправного доступу до вищої освіти та можливостям навчання впродовж життя для всіх категорій населення, включаючи біженців та переміщених осіб.

Процес визнання в європейських країнах спирається на Конвенцію про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні (далі – Лісабонську конвенцію). Нині вона підписана 54 державами. Встановлює уніфіковані принципи (стандарти) визнання іноземних кваліфікацій в європейському регіоні. Закріплює зобов’язання країн-учасниць про взаємне визнання документів про освіту громадян, біженців та переміщених осіб, осіб без громадянства. Слід зазначити, що положення Лісабонської конвенції являють собою рамочні норми, які не мають обов’язкової сили, тобто носять рекомендаційний характер. Водночас кожній державі надається право розробки національного законодавства та затвердження національних процедур визнання іноземних кваліфікацій. Прикладом

такого різноманіття може слугувати вимога деяких країн підтвердити знання мови навчання (або мати сертифікат про володіння мовою навчання на певному рівні), у той час як законодавство інших країн не містить подібної вимоги [1, с. 23]. Зокрема, практика визнання у Великій Британії та Франції відрізняються одна від одної. Тому Національні інформаційні центри мережі ENIC-NARIC постійно обмінюються інформацією щодо національних систем освіти, національних рамок кваліфікацій, процесів ліцензування та акредитації закладів освіти, зразків освітніх документів, систем оцінювання, що діють на різних освітніх рівнях у країнах видачі освітніх документів, вимог доступу до закладів вищої освіти, академічних та професійних прав, що надаються освітнім документом.

Зазначене вище дозволяє дійти висновку, що фізичні особи не позбавлені обов'язку проходження додаткових процедур щодо визнання дипломів, ступенів тощо в інших країнах. І як наслідок виникає необхідність визначення відповідності прав, наданих іноземним документом правам, що надаються власникам документів про освітні кваліфікації в Україні. Саме тому у сфері формальних міжнародних норм складається тенденція зосередження уваги на процедурі та критеріях визнання іноземних свідоцтв.

Значним кроком з уніфікації процедур визнання кваліфікацій вищої освіти стало прийняття в листопаді 2019 р. Глобальної конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти (далі – Глобальна конвенція). Конвенція набрала чинності 5 березня 2023 року та стала першим освітнім договором ООН у сфері вищої освіти.

Основною метою Глобальної конвенції є сприяння глобальній мобільності та утвердженню цінності вищої освіти заради взаємного блага власників кваліфікації, закладів вищої освіти, роботодавців та інших зацікавлених установ у державах – сторонах цієї Конвенції з усвідомленням та повагою до своєрідності систем вищої освіти держав-сторін [2].

Конвенція встановлює універсальні принципи (стандарти) визнання навчальних курсів, документів про освіту перед початком здобуття вищої освіти та її кваліфікацій з метою поліпшення доступу до навчання у закладах вищої освіти у всьому світі та підвищенню мобільності між ними. Глобальна конвенція встановлює права фізичних осіб на справедливий й прозорий оцінку їх закордонних кваліфікацій, без будь-якої дискримінації. Визначає поетапний практичний підхід до визнання закордонних кваліфікацій як для осіб, які прагнуть досягнути визнання своїх закордонних кваліфікацій, так і для фахівців, які здійснюють практичну оцінку дипломів. Всеохоплюючий принцип глобальної та регіональних конвенцій полягає у заохоченні до визнання усіх видів навчання, представників професорсько-викладацького складу і знань, які перебувають у постійному русі (UNESCO, 2020) [3, С. 4].

Виокремлюємо основні положення щодо визнання освітніх кваліфікацій за Лісабонською конвенцією.

По перше, компетенцією вирішувати питання визнання належить: а) центральним органам сторони; б) складовим частинам Сторони (у цьому випадку сторона робить одному з депозитаріїв коротку заяву про свій конституційний чи адміністративно-територіальний устрій; вживають всіх необхідних заходів для забезпечення виконання положень цієї Конвенції на своїй території; в) окремим вищим закладам освіти або іншим установам.

По-друге, заявнику достатньо надати власнику кваліфікації, присудженої на території однієї з інших держав, можливість отримати оцінку такої кваліфікації на прохання її власника.

По-третє, при наданні послуги визнання кваліфікацій, що надають доступ до вищої освіти (Стаття IV.2), кваліфікацій з вищої освіти (Стаття VI.2) та визнання періодів навчання (Стаття V.2) застосовується принцип *mutatis mutandis*. «*Mutatis mutandis*» (лат.) – це латинський вираз, що означає «з урахуванням відповідних відмінностей», «з заміною того, що підлягає заміні» або «після внесення необхідних змін». Його використовують, щоб визнати, що порівняння або перенесення певного правила чи аргументу вимагає певних очевидних змін, які не уточнюються.

Актуальність дослідження міжнародної процедури отримання послуги визнання документів про освітні кваліфікації зумовлена курсом України на європейську інтеграцію та необхідністю адаптації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС. Вважаємо, що положення норм статей Глобальної конвенції мають бути імплементовані до законів України «Про кваліфікації вищої освіти України», «Про вищу освіту» та інших відповідних нормативно-правових актів України.

Література

1. Вагіна Т. Визнання кваліфікації за кордоном. практика великої Британії та Франції. *Визнання кваліфікацій в Україні і світі дайджест ENIC UKRAINE жовтень-листопад*. 2023. С. 21-24. URL: <https://enic.in.ua/attachments.pdf>
2. Глобальна конвенція про визнання кваліфікацій вищої освіти. 2019 . URL: https://enic.in.ua/attachments/article/226/Глобальна%20конвенція_%202010.08.20_УКР_для%20сайту.pdf
3. Вітренко Ю. М. Глобальна конвенція про визнання кваліфікацій вищої освіти як інституціональна основа трансформації сфери вищої освіти у повоєнному відновленні України. *Вісник НАПН України*. 2025. № 7(2). С. 1-7.